

Edebi Eleştiri Dergisi

(Journal of Literary Criticism)

ISSN: 2602-4616

Cilt III, Sayı I, Mart 2019

YÜKLENME TARİHİ: 15.03.2019 KABUL TARİHİ: 27.03.2019 YAYIN TARİHİ: 27.03.2019

Künye: Akıncı, Mehmet Alparslan, Çelik, YakDOI: up (2019). "Şiirin Mistik Dünyası, Edebi Eleştiri Dergisi, c. 3/1, s. 106-117. 10.31465/eeder.540563

Mehmet Alparslan AKINCI

Yıldız Teknik Üniversitesi

Doktora Öğrencisi

alparslan_akinci@hotmail.com

ORCID: 0000-0002-1084-5117

Prof. Dr. Yakup ÇELİK

Yıldız Teknik Üniversitesi Fen

Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve

Edebiyatı Bölümü

ycelik1234@gmail.com

ŞİİRİN MİSTİK DÜNYASI*

THE MYSTICAL WORLD OF
POETRY

ÖZ

Mistik şiirin dünyasının sınırlarını belirlemeye çalışırken mistik olanı şiirden ayırma güçlüğüyle yüz yüze gelebiliyoruz. Sanat ve özelde şiir, diğer kültür değerlerinin yanında nitelik bakımından mistik öğelerle iç içe değil midir zaten? Bu konuya değinme biçimimiz, sorunu kavrayışımızı belirleyen çeşitli unsurlar ve mevcut tanımların subjektif içeriği, incelemenin ne tarafa çekilirse o tarafa gidebilir olmasını doğuruyor. Bu nedenle olsa gerek poetika yazarları ve eleştiri kuramcıları nesnellik adına bu sorunla yüzleşmekten hep kaçınmıştır. Fakat yine de şiirin, onu ortaya çıkaran koşullar itibarıyla son derece gizemli bir var oluş biçimini imlediği gerçeği dikkatten kaçmıyor. Buna "mistik duyuş" adını vermek bir kolaylıktan daha çok, mistik duyuş dediğimiz şeyin bir şiirin deneyimlemiş olduğu şiirsel yaşantılarla bire bir özdeşlik göstermesinden ileri geliyor. Bu yalnızca bir benzerlik midir, yoksa her iki durumun da aynı kaynağa ait olduğunu kanıtlayan bir gerçekliğin iki ayrı yüzünü gösteren yüzeysel bir ayırmadan mı ibarettir? Bu çalışma şiirin arkasındaki sisler içindeki dünya ile mistik duyuşun temel itkilerini ortaya çıkaran dünyanın aynı yer olduğunu savunuyor. Aradaki tek fark yaşantı ile o yaşantıyı sözcüklere döken şiirin söyleyiş yetkinliği olarak görülmelidir.

Anahtar Sözcükler: Şiir, Mistik Şiir, Poetika, Mistik Duyuş

ABSTRACT

While trying to determine the boundaries for the world of mystic poetry, we might face the difficulty to separate the mystic from poetry. Doesn't art, and poetry in particular, qualitatively commune with mystic elements along with other cultural values? The way we deal with this issue, various factors shaping our comprehension of the problem, and the subjective content of the current definitions bring about a situation in which the investigation might go wherever wanted. It is probably for this reason that poetic authors and critical theorists have always abstained from facing this issue in terms of objectivity. But, still and all, the fact that poetry implies a highly mysterious existential form with regard to the conditions revealing it does not escape from attention. To call it as 'mystic sense' arises from the exact resemblance of what we call mystic sense with poetical experiences that a poet tries, rather than a shortcut. Is this just a similarity or just a superficial difference revealing the two different faces of a reality proving that both situations belong to same source? This study defends that the misty world behind poetry and the world that unveils the basic urges of mystic sense are the same place. The only distinction between should be consider as the experience and the uttering competence of the poet who verbalises that experience.

Keywords: Poetry, Mystic Poetry, Poetics, Mystic Sense

* Bu makale "1980 Sonrası Türk Şiirinde Mistik Eğilimler" adlı doktora çalışmasından üretilmiştir.

Giriş

Sanatın ve özelde şiirin kökeninde mistik duyuşun yattığını düşünebilir miyiz? *Mistisizm* kavramını ayrı tutarak bütün bir sanat etkinliğini özünde mistik duyuşların, sınırsız öznelğin gelip dayandığı bazı mistik deneyimlerin yer aldığı mistik bir yaşantı olarak ele almaya engel olacak ne gibi nesnel gerekçelerimiz bulunabilir? Mistisizmin tüm dünyada dinsel bir tutum olarak belli ritüellere ve birtakım metafizik öğretilere yaslandığı bir gerçektir. Fakat ister eklektik ister özgün, dünyadaki tüm farklı mistik öğretilerin sanatla enikonu içli dışlı olmalarının salt bir araçsal ilişki sayılması için geçerli nedenlerimiz yoktur. Mistisizmin sanata bağımlılığı değildir söz konusu olan. Sanat bizatihi mistisizmden bağımsız mistik bir yaşantıdır belki de. Sanatla mistisizmi bir araya getiren, onları kaynaştırıp birbirinden ayrılmaz hale getiren şey aralarındaki deneyim ortaklığıdır ve bu deneyim her durumda mistik öğeleri barındırır içinde. Şu halde tabiat mistisizmi gibi sanat mistisizmi diye bir şeyden de söz edebiliriz. Sanat mistisizmi ya da sanatın mistikliğinin genel olarak mistisizmden ayrı bir değerlendirme içerisinde *mistik* ve *mistisizm* kavramlarının da ayrımını vurgulamamız gerekir. İlki nihai anlamda bir algı biçimini ve buna bağlı olarak kolektif bilgiden farklı bir bilgi türünü gösterirken, ikincisi bir öğretiyi, bir dünya görüşünü ve çoğunlukla da dini bir tutumu dile getirmektedir. Oysa bu çalışmanın temel tezi öğretilişme aşamasına geçmemiş, herhangi bir dinsel tutuma evrilmemiş, bir anlamda “ham” mistik duyuş ile sanatın ve özelde şiirin ilişkisini ortaya çıkarmaktır.

Şiir ve Mistik Algı

Günümüze dek şiiri kuşatıcı biçimde betimlemeye çalışan poetika yazarları da poetika üzerine daha alçakgönüllü düşünceler ileri sürenler de hep dönemin düşünsel havası içinde veya kendi dünya görüşleri çerçevesinde hareket etmişlerdir. Bunda yadırganacak bir durum yoktur ve pozitif bilimlerin alanında da aynı tutum söz konusudur gerçekte. Bütün bu çalışmaların belli ortak noktalarda buluştuğu da bir gerçektir. Şiir, ele avuca sığmaz bir şeydir ve onun hakkında daha çok “ne olmadığı” bağlamında söz söyleyebilmek mümkün olabilmektedir. Bu çalışma da “şiirin ele avuca sığmazlığı”nı, tam anlamıyla örtüştürmek sayılmayacak biçimde, mistik bakış ile irdelemek amacı güdüyor.

Terry Eagleton *Şiir Nasıl Okunur* adlı kuramsal yapıtında şiire bilimsel bir tanım getirmenin imkânsızlığını dile getirmiştir. Yazar, şiirle ilgili belli başlı tespit ve değerlendirmelerin salt “deneyim”e yaslandığını belirtmekle birlikte bir karşıt görüş geliştirmeden “deneyim” sözcüğüyle küçültülmüş bir bakışı vermekle yetinmektedir:

“(…) De Man’ın söylediği gibi: ‘Şiir, tam da her tür hakikat iddiasından feragat ettiği an en yüksek ikna gücüne ulaşır.’ (...) “Heidegger’den Benjamin’e pek çok düşünür deneyimin kendisinin dünyadan kaybolmakta olduğu uyarısında bulunmuştur. Şaşılacak biçimde, gezegenimizde tehlikede olanlar yalnızca çevre, hastalık ve siyasal baskının kurbanları ve şirketlerin gücüne direnecek kadar cüretkâr olanlar değil, deneyimin kendisidir. (2015: 34-35)”

“Foucault, Derrida ve Lyotard gibi postyapısalcı düşünürler açısından, deneyimin ölümü çoğunlukla İnsanın ölümü olarak bilinir. (...) Şiir

hakkındaki modern söylemlerin önemli kısmının altında yatan da bu deneyim modelidir. (2015: 38-39)”

“(…) umutlarını bütünlük gibi kavramlara bağlayan şiir teorileri, ağızlarına çiğneyebileceklerinden büyük bir lokma atmışlardır. (2015: 100)”

Açıktır ki “deneyim” sözcüğü öznelliği ve öznelik dolayımında ucu mistik duyuşa kadar giden puslu bir alanı işaret etmektedir. Yazar için bu alanın varlığını yadsımak, deneyimin deneyden uzaklığı veya kopukluğu ölçüsünde kolayca tercih edilebilir bir durumdur. Çünkü “deneyim” sıra düzenin dışındadır ve tuhaflığıyla ortalamanın (dolayısıyla çoğunluğun) katılım sağlayamayacağı bir uzaklıktadır. Deneyimin uzaklığı bir mesafeden çok, imgelemin tanımadığı bir “şey”i dile getirir bu anlamda. Demek ki yadsınan “deneyim”in kendisi değil anlamı olacaktır. Bu durumda Eagleton’ın itirazı değil de itirafı daha önemlidir: “Şiir teorileri, ağızlarına çiğneyebileceklerinden daha büyük bir lokma atmışlardır.”

Viktor Frankl “... anlamsızlık duygusu, bir nevrozun, semptomun belirtisi olmaktan çok, insan olmanın bir kanıtıdır diyebilirim.” (2009: 153) çözümlemesiyle insanın maddi yaşantılar karşısında her an bir boşluk (anlamsızlık) duygusuna kapılabilmeye açık bulunduğunu hatırlatır. Bu durumun insanın varoluşundaki olağanlığı ya da olağanüstülüğü tartışmasına girmeden, karşı karşıya geldiğimiz bir vakıyı anlamaya çalışmak doğrultusunda “ne” ve “nasıl” sorularıyla yanıt aramak üzere bir sınırlandırma yapmamız gerekiyor. Evet, şiirin ve şairin mistik olup olmadığını tartışırken kavramı (*mistik-mistisizm*) insanın yüz yüze geldiği anlamsızlık ve boşluk duygusu üzerine oturarak mistisizm denildiğinde yalnızca birtakım öğreti ve deneyimlere dikkat kesilen düşüncemizi tüm bu şeylerin ardındaki asıl ontolojik duruma çevirebiliriz. İnsan neden gerçekliğin ona sunduğu varlık imkânıyla yetinmiyor, oyalanamıyor? Tek başına ölüm korkusu mudur onu bu gerçeklikten uzaklaştıran? Nedeni her ne olursa olsun, insanın tecrübe ettiği şeyin ötesinde bir anlam araması yeni değildir ve insanın içsel gerçekliğinin karşısında tüm diğer gerçekliklerin belli durumlarda anlamını yitirmesi basitçe bir zihin sapması olarak görülemez. İnsan her şekilde anlamlı bir hayatın hemen yanında, bilinç düzeyine taşınmamış olsa da, bu anlamsızlığın içindedir zaten. Bu noktada mistik kavramını bilinen, deneyimlenmiş gerçekliğin (yani anlamın) ötesine geçen her türlü yeni deneyim ve kavrayış durumu için kullanabilmenin önü açılmış olur.

“Mistisizm İngilizcede umursamazlıkla kullanılagelen bir terimdir, onu kullananların öncelikli işi onunla neyi kastettiklerini açıklamaya çalışmak olmuştur. The Concise Oxford Dictionary (1911), mistik sözcüğünü ‘gerçekliğin zihinsel algının ötesinde tinsel olarak kavranabileceğine inanan kimse’ şeklinde tanımladıktan sonra ‘bu yüzden de mistisizmin sürekli aşağılandığını’ ekler.” (STANFORD) Mistisizmin bilimselliğin merceği altındaki bu dağınık görüntüsü yadırganmamalıdır. Yine de bu tanımda çok sağlam bir tespit vardır ve *mistik* olanı inceleme ve irdelemeye tabi tutmamızı kolaylaştıracak yararlı bir veridir bu. Tinsel sözcüğü de mistik sözcüğü gibi bizi göreceliğin bulanık sularında dolaştırabilecek niteliktedir. Yine de bu tanımda gerçekliğin ötesi denen şeyin en azından dilsel olarak olanaklılığı ortadadır ve zihinsel algının somut bir ölçü olarak elimizde bulunması da bize karşılaştırma yapılabilecek bir zemin sunmaktadır. Şiirin de böyle bir zeminde doğup gelişmesi, hatta ötekinin varoluşuna müdahil olabilecek bir niteliğe kavuşması insan algısına herhangi bir rahatsızlık vermeyecektir. Hali hazırda sübjektif, spekülatif bir alanda sihirli, fakat artık görünürlük kazanmış bir

“nesne” olan şiirle karşı karşıyadır insan bilinci. Onu nesnelliğin zeminine çektiğçe şiirselliğin ölmeye yüz tuttuğunu, insani kavrayışın bu belirsizliğe hassaten muhtaç olduğunu gösteren bir poetik bilinmezlikle doludur mevcut literatür. Öyle ki, salt negasyon yöntemiyle yürünebilen bir alanda şiirin ve şairin ne olmadığını söylemek çok daha kolay ve tehlikesizdir. Bilimsellik adına tehlikesiz, zararsız görünen bir yordamı seçmek şiirin ne olduğu üzerine söylenmiş şeylerle yetinmeye zorlayacaktır bizi. Oysa şiir, şimdiye dek yapılan tanımlara sığmayacağını göstermiştir. Şairler var olduğu, şiir yazılmaya devam ettiği müddetçe bu konu bize tazeliğinden yeni yeni dil ve kavrayış çeşnileri sunmaya devam edecektir.

“Demek ki en yüksek mistik haller, aklın kamil kullanımı ile mutabakat halindedir, onu icap ettirir, onu tasvip ve takdis eder, görünüşte onu aştığında ve nakzettiğinde dahi bu böyledir. (Blondel, 2008: 69)” Blondel’in vardığı bu sonuçta bizi yakından ilgilendiren bir şey vardır, *mistik* sözcüğünün bize doğrudan akıl dışı olanı hatırlatması, haklı bazı önyargıların ötesinde algımızın yönlendirilmişliği ile de yüzleşmek zorundayız. Mistik olan her ne kadar bilincin ötesine göndermeler yapıyor olsa da, bunun aklın ötesine geçmek anlamına gelmeyeceği apaçıktır. Aklın ötesinde görülecek, deneyimlenecek olan her neyse, aklın kavrayışından başka bir şey olmayacaktır. Belki rasyonel aklın karşısına mistik aklın çıktığını söylemek daha doğrudur bu durumda. Zira, alabildiğine soyut duygulanımlar bile ancak aklın süzgecinden geçtikten sonra bir düşünce kıvılcımına dönüşmektedir. Mistik akıl da bilimsel akıl gibi insan aklının durumlarından biridir. Onun meşruiyeti ancak ahlaki anlamda sorgulanabilir ki, bu da eleştirinin konusu değildir. Mistik deneyim ya da duyuların akıl dışılığı daha ziyade insanlığın yaygın ortak deneyimlerinin uzağında, zaman zaman oldukça kenarda kalmalarıyla ilgilidir. Bu anlamda bir bilim adamının ve bir sanatçının duyuş ve deneyimleri de kolektif bilincin oldukça uzağındadır ve onları toplumsal konvansiyonda buluşturan olgu görünürlük, bilinirlik kazanmış olmalarından başka bir şey değildir. Nitekim mistik deneyim de kendi içinde epeyce bir ortak yön oluşturmuş ve nesnel kategoriler benzeri ortak başlıklar altında anılan kimi yaşantılara dikkat kesilmiştir.

Mistik duyuş herhangi bir dinin veya ruhani yolun inhisarında olmayıp türlü itkilerle bireyin ruhunda ve yaşantısında kendini gösterebilir. Şairin mistik duyuş karşısındaki tavrı bilinçsiz bir etkilene biçiminde olabileceği gibi, benimsemiş bir durum olarak ve hatta çoğu modern ideolojilere bağlı şairlerde rastlanabileceği üzere yok sayma biçiminde de tezahür edebilir. Maurice Blondel pagan mistisizmini anlatırken şunları söylüyor:

- “1. Mistik hal, hiçbir ahlaki koşulu gerektirmez; en alâ düzenbaz onu yaşayabilir. Mizaç, temrin ve usul işidir.
2. Bu halin sonu olan vecd kendinde bir amaç olarak aranır; nihai hedeftir.
3. Bu hal geriletici değilse de kısırdır. Sonuçta insan ne daha bilgili ne de daha iyi hale gelir.

Demek ki bu hal, insanın orada olsa olsa hiçliği bulmak üzere çılgıncasına boşluğa uzattığı bir eldir. (2008: 87)”

Blondel’in pagan mistisizmi için söylediklerini herhangi bir inanca bağlı olmayan veya en azından şiirini inanç ve ideolojisinden bağımsız tutmaya çalışan tüm modern şairler için de geçerli görebiliriz. Bu alıntıdaki “mizaç” kelimesinin sözlük karşılıkları yeterlidir bizim için. Şairin zaten mizacı itibariyle diğer insanlardan ayrıldığını, şairliğin her şeyden önce bir “mizaç” işi olduğunu kabul

etmeyecek kimse yoktur. Peki bu mizacın illaki mistik olduğunu savunmak için elimizde herhangi bir kanıt var mıdır? Buna ancak tarihsel bakışla olumlu bir yanıt verebiliriz. Batı aydınlanmasının bir ürünü olan rasyonalist veya pozitivist bakış ortaya çıkıp yeni bir akıl türünü sürüme sokmadan önce dünyanın hemen hemen tamamında, tüm kültür ve inançlarda şairler “gizemli” kişilikleriyle, olağanüstü sezgileriyle, tinsel duyularıyla bilim adamlarından çok şamanlara, rahiplere, ruhanilere ve hatta büyücülere daha yakın görülmüşlerdir. Elbette ki aşk, şarap, mutluluk vb hedonizm eğilimli şiirleriyle tanınan birçok şairin bu tanımlamaya uygun düşmediği ortadadır. Fakat şiir söyleme kudretini bu yolda kullanmayı tercih eden bir şairin, sözünü ettiğimiz yetilerden yoksun olduğu düşünülemez. Şair belli gerekçelerle algı ve duyustaki güç ve kudretini sınırlandırıp seküler nesnelere üzerinde yoğunlaşabilir. Yani dil ve üslup bakımından şairlik özünün getirisi olan “gizem”den koparak bütünüyle akılcı ve dünyevi bir şiire de yönelebilir.

“Sanat, insan iletişimde bir paradoksu simgeler. Gerçeği, özellikle de karmaşık bir şey hakkındaki gerçeği söylemek için, ifşa ettiği şeyi kısmen gizleyici bir etkiye sahip, kavramsal bir araca gerek duyuyoruz nedense. Platon da Zen ustaları da sanata bu yüzden güvenmez. Sanat, amacı metafizik çıplaklığımızı örtmek ve genelde bizi neşelendirmek olan her türlü “destekleyici sembolizm”i doğal olarak ve genellikle de hiç eleştirmeksizin sağlar bize.” (Murdoch, 2015: 270) Sanatın bir paradoksu simgelediği düşüncesi yeterli midir? Sanatın bilakis o paradoksun içinde neşvünema bulduğu, kozmosun tüm karşıt uçlarını barındıran belki de biraz kaotik bir görme biçimi olduğunu bir önvarsayım olarak kabul edemez miyiz? Özellikle de şiir, bilincimizin önünde evrenin kodeksi gibi açılıp duran dilin sonsuz/sınırsız işleyen atölyesi olarak paradoksun metafiziğini daha katlanılır bir bilinç ve bellek durumuna kavuşturur insan için. Kaosun ve paradoksun içinde, yabancı olduğu bütün bir var oluşu sanatla (burada şiirle) sindirir insan. Bu kavrayışın mistik adlandırmalara uygunluğu ortadadır. Sanat mistisizmi bağlamında şiirin mistik duyuş biçiminin araçlarından en güçlüsü olduğu savıyla nesnellliğini –nesneye bağlılığını/bağımlılığını- yitirmiş düşünebilme yetisinin kendini en kolay ve en iyi bir şekilde şiirde gösterdiği yargısına varabiliriz. Şiir nesnel düşünmenin ötesine geçebildiği içindir ki mistik bir deneyimdir. Şiir, nesnelere ve somut yaşantılarla dolan hayatın daralttığı tasarım gücünün önünde kendisi büyük, sınırsız bir boşluktan ibaret olan mistik düşünme uzayının kapılarını aralar. Burada düşüncenin kendisi mistiktir zaten ve şairin deneyimlediği her şey de nesnel gerçekliği kıran, bulduğu her çatlağa sızan görülerden ibarettir. Bu deneyimler nesnel dünyadan hiç de kopuk olmadığı gibi tam tersine şaşırtıcı ve apaçık çelişkili bir biçimde nesnel gerçekliğin üzerine oturur ve bu gerçekliğin uzantısı, gölgesi gibi görünmeye başlar. Zira şairin elindeki biricik araç, yani dil malzemesi dolayımındaki söz varlığı, çoktan nesnelleşmeye başlamıştır bile. Şu halde insanın ontolojik olarak toplumsal varlığının nesnellik içinde beden bulduğu bu dünyada bireysel varoluşun ise kendi farklılığını, gerçekte kendi benliğini ve kendi bütünselliğini, ancak mistik algıyla gerçekleştirebileceğini, daha doğrusu bu özelliğin *mistik* adlandırmasına uygunluk arz ettiğini söyleyebiliriz.

Şiirin olmazsa olmazı, şairin kudretinin asıl vasıtası *sezgi* başlı başına mistik anlam ve çağrışımlarla yüklüdür. Sözcüğün karşıladığı kavram kolay ve alışıldık tanımların içine sığmayacak bir anlamlar örüntüsüne sahiptir. Bu da onun neden şiirin özgül dokusu ve şairin en güçlü silahı olduğunu göstermeye yeter. Sezgi, nesnel algı ve kavrayıştan yalıtılmış haliyle insan hayatının ezeli gizemlerinden

biridir. Ortaya çıkışı bakımından somut/maddi dünyanın veri ve işaretlerinden beslendiği gerçeğine bağlı kalsa da söylediği şeyin o dünyanın nesnel verilerinden fazla ve başka olması onun gizemli tarafıdır. Şair çoğunlukla bilinç düzeyine taşıyamadığı sezgisini sözcüklerin yardımıyla anlatılabilir hale getirmeye çalışır. Jung'un *aktif imgelem* adını verdiği durum doğrudan sezginin karşılığı olmasa da her ikisinde de benzer şeylerin deneyimlendiği ortadadır. Şair bir tür rüya olan sezgisiyle duyulur dünyanın ötesine geçmişçesine henüz ortada olmayan, işaretleri de görülmemiş olan şeylerden söz eder. Fakat en önemlisi, şairin sezgisi görünen bir kesinliğin ardındaki veya içindeki görünmeyene, belirsiz olana dönüktür. O, hayatın karşısında tanrıların habercisi *Hermes* örneği bir haberci (dolayısıyla yorumcu) ve o haberin anlamını açıklayan bir yorumcu gibi zaten ortada olan ve herkes tarafından tanık olunmuş gerçeklere yeni yüzler giydirerek onları başkalaştırır, anlamlarını değiştirir.

Çok daha eski zamanlarda sözün henüz şiirden ayrılmadığı küçüklü büyüklü insan topluluklarında şiirin çok amaçlı kullanıldığını biliyoruz. Şair de *şair* kimliğiyle seçilir hale gelmemiştir bu süreçte.

Şair bir Vates'tir; cinlere karışmış ilham alan ve vecd halinde biridir. Eski Arapların dediği gibi bilgedir, şair'dir. (...) Şair-sanatçı figüründen, yavaş yavaş kâhin, rahip, falcı, gizbilimci, zanaatkâr-şair, filozof, yasa koyucu, hatip, demagog, sofist, sözbilimci figürü ortaya çıkmaktadır. (Huizinga, 2015: 158)

Antikiteden bu güne modern zamanların şair adını verip bir "söz ustası" kimliğine büründürdüğü bu insan tarihsel süreçteki birçok işlevini yitirip salt yazınsal kişiliğiyle öne çıkmış gibi görünse de bu işlevlere dikkat ettiğimizde şairin sadece adı konulmuş rollerden uzaklaştığını, alttan alta yine benzeri görevleri istemeden üstlendiğini fark edebiliriz. Şairin binlerce yıl önce bir kâhin olarak görülmesini gerektiren koşullar biçimsel özelliklerinden yalıtılmış halde özü itibarıyla bugün de geçerlidir. "Peygamberler de gelmişlerdir; ama onlar 'dosdoğru' gelmişlerdir. 'Gönderilmişler'dir. Gelmenin, gönderilmenin bilincindedirler. Oysa, sanatçı, çoğu kez, geldiğini bile bilmez. Ya da çok sonraları onun farkına varır. (2014: 24-25) diyen Sezai Karakoç şairleri bir anlamda peygamberlerin mertebesine çıkarırken şairin kaçınılmaz bir biçimde içinde bulunduğu bu gerçeğe vurgu yapmaktadır.

Poesis doctrinae tanquam somnium: Fransis Bacon'ın derin ifadesiyle şiir felsefi bir doktrinin düşü gibidir. Varoluşun nedenleri henüz doğal hale çok yakın olan bir halkın efsanevi fantezileri bile, daha sonra mantıksal biçim ve kategoriler halinde olgunlaşmaya ve kendini ifade etmeye çalışacak olan fikri tohum halinde içerir. Filoloji ve karşılaştırmalı din bilimi ilkel inancın bu efsanevi aracının anlamına daha derinlemesine nüfuz etmeye hep uğraşmaktadır. Şiirin, kutsal doktrinin, bilgeliğin ve ilkel birliğin ışığı altında eski uygarlıkların bütün işlevi yeni bir yoruma konu olmaktadır. (Huizinga, 2015: 157)

Batı'da şiirin felsefeye çok yakın durması bir tuhaflık değildir. İçinde bulunduğumuz medeniyet ve kültür coğrafyasının geleneğinde de gerçekte farklı bir durum yoktur. Felsefe zaman zaman ayrı bir başlığa oturtulmuş olsa da *hikmet* kavramı hep felsefeyi de kapsayacak şekilde kullanılmış ve bu geleneğin şiiri *hikmetle* çok güçlü bağlar kurmuştur. Bunun nedeni tüm dünyada şiirin düzyazıdan

çok daha elverişli bir anlatım aracı olmasının yanı sıra düzyazımın imkânlarını aşan bir söyleyiş kudretine de sahip olmasıdır. Burada asıl dikkat çekici olan, Bacon'ın ifadesiyle şiirin katı düşünce karşısındaki düşselliğidir. Ve bu düşsellik sıradan bir söz veya anlatımın değil, felsefe gibi insan düşüncesinin doruğa ulaştığı düşünsel verimlerin kaynağı olarak gösterilme üstünlüğüne sahiptir. Düşün, düşselliğin ne olduğunu araştırmada dilbilimin ve dinbilimin el ele vermesi de yadırganmamalıdır, çünkü bunları üreten kaynak da birdir ve insanlığın ortak rüyasını göstermek bakımından da paydaştır bu kavramlar. Şiir diğer antropolojik malzemeye göre “konuşan” tek arkeolojik öğedir aynı zamanda. Şiirin konuşması, daha doğrusu hâlâ konuşmaya devam ediyor olması büyüklü, mucizevi, en basitinden gizemli bir durumdur.

Anlaşılması her zaman türlü güçlükler getiren metinleriyle karşımıza çıkan Jacques Derrida'nın da şiiri mistik imgelemin bir ürünü sayabilmemize kapı aralayan bir şiir tanımı yaptığını görmek ilgi çekicidir:

“Demek ki yüreğin atıyor, karşıtlıkların, içsel ve dışsalın, bilinçli tasarımların ve terk edilmiş arşivlerin ötesinde ritim doğuyor. Orada (aşağıda) patikalar ve otobanlar arasında, senin şimdine dalıp gitmiş, alçak gönüllü, yere yakın, çok küçük ve sessizce bir yürek. Onu mırıldanarak söyle, asla tekrarlama... Şiir, tek bir şifre içerisinde, (onu ezberlemek, ezbere öğrenmek, L'apprendre par coeur) anlam ile harfleri, ritmin zamanı uzamlaştırması gibi mühürler.

(...) Bu oluşum, bu dönüşüm, bu çevirim, *bu* felaketin dönüşümü ya da çevirimi. Şiirin doğasında alıntı yoktur, başlığı yoktur, rolü yoktur, seni aşar, sen onu, o seni beklemediğiniz zaman gerçekleşir, soluğunu keser, soluk alışını sekteye uğratar, söylemi olan şiiri, hele de edebi olanı sekteye uğratar. Bu soy ağacının artık küllerinde bile. Bir anka kuşu değil, kartal da değil; çok alçak, çok küçük ve sessiz, yere yakın bir kirpi... Ne yüce, ne de bedensiz, bir müddet için belki meleksidir.

Şiire şimdiden sonra özel, kendine özgü bir belirtinin belirli bir arzusu, belirli bir tutkusu diyeceksin. Dağılışı tekrarlayan bir belirti, her defasında *Logos*'un ötesinde, insansı olmayan (*anhumaine*), çok az –ancak emekle-evcil, özne ailesinin kucağında yeniden uyum sağlamaya direnen belirti: Bir küreye dönüşmüş (*converti-dönüşmüş*), yusuvarlak kapanmış, diğerlerine ve kendine sırtını çevirmiş bir hayvan, gösterişsiz, gizli, yere yakın bir şey aslında, isimlerin ötesinde bir isimde dönüşerek imgesi silinmiş bir kirpiye takılan adla karıştırıp bu adlandırmayla amacı aştığım bir boyun eğiş, (imgesi silinmiş kirpi) belirli bir yaşın kendisine atfedilemediği bu kör ölümü hissedip, ama yaklaştığını göremediğinde, ok gibi iğnelerinin hepsini dışarıya doğrultur. (2002: 19-22)”

Tanımların dışına çıkmaya çalışmak, “tanımlama”nın nesnel koşullarından ve ortamından uzaklaşarak bir şeyi “tanımaya” çalışırken yeniden tanımın ve tanımlamanın nesnel olanaklarına, yani sözcüklere, sentaksa ve bir bütün olarak gramere sığınmak şiir üzerine konuşulduğu her defasında karşımıza çıkan çapraşık yoldur. Tanım kendini çelişkisiz alana konuşlandırırken tanımlanan nesnenin (şiirin) direnciyle karşılaşır. Şiirin özündeki mistik nitelik tam da Derrida'nın dediği gibi “Dağılışı tekrarlayan bir belirti, her defasında *Logos*'un ötesinde, insansı

olmayan...” özgül içeriğiyle kavuştuğu türlü nesnel biçimlerden ayrılmaya eğilimlidir.

Dilin kendisi de mistik algı dünyasından pek uzak değildir bir bakıma. Şiirin dilin en saf göstergesi olduğu savından hareketle, dilin nesnel kayıtlara direnişinin en yetkin aracı olan şiir sayesinde dil olgusuna daha özgün perspektiflerle bakabilen insan, onun bilinen nicelik yasalarına aykırı mistik arka planı hakkında yepyeni düşüncelere ulaşabilmektedir. “Dil Kaynağı İtibariyle en yalın psikoloji çağına aittir: dilin metafiziğinin (der Sprach-Metaphisik) – başka bir deyişle aklın metafiziğinin- önkabullerini hatırladığımızda, kendimizi kaba bir fetişizmin ortasında buluruz.” (Arslan, 2002: 26) diyen Nietzsche, herhangi bir biçimde *mistik* kavramına başvurmamış olsa da betimlediği şekliyle dil, apaçık bir mistik dünyaya ait görünmektedir. Heidegger de *Dilin Doğası* başlıklı derslerinde benzeri bir düşünce koyar ortaya: “ (...) Analitik felsefe bu süper-dilin üretimini hedef almıştır –bu yüzden kendisini metalingüistik bir felsefe sayarken çok tutarlıdır. Bu metafizik gibi görünüyor; bu, yalnızca metafizik gibi görünmüyor, metafiziğin ta kendisidir.” (Arslan, 2002: 29) Burada elbette ki *metafizik* kavramından mistik göndermeleri bizim çıkarmamız gerekiyor. Mistik olanın yalnızca kavranabilirlikten uzak bir gizemliliği dile getirmesi yeterliyken, filozofun kullandığı kavram sayesinde dilin doğasındaki mistik öğelere yönelik varsayımlarda bulunmamız daha da kolaylaşıyor. Dil de şiir gibi insanda esinlenme yoluyla ortaya çıkmaktadır bu anlamda. Durmaksızın yeni sözcüklerin doğması, eski sözcüklerin rastgele zihinsel yolculukların eseri olarak yeni kavram ve nesnelere üzerine konup onlara eklenmesi ve bunun öngörülemez, sınırlanamaz, ölçülemez bir biçimde kendiliğinden gerçekleşmesi alabildiğine sanatsal bir yaratma durumunu imler gerçekte. Kalabalık bir insan topluluğu tarafından üretilen ve tekil olarak kimin ürettiği tespit edilemeyen dil unsurlarının ortaya çıkışında diğer sanat ürünlerinin doğuşundan farklı hiçbir edim yoktur aslında. Hatta bu açıdan bakıldığında, dil için toplum tarafından el birliğiyle üretilen tek sanattır, dememiz yanlış olmayacaktır. Sözü ettiğimiz üretim sürecini belirleyen ve şimdilik mistik yaftasıyla etiketleyebileceğimiz bu gizemli yasaların şiiri doğuran koşullarla aynı kaynaktan geldiğini bir öncül olarak kabul edebilirsek şiir için kullanageldiğimiz tüm tanımlama ve betimleme usullerini dile de uygulamak cazip, hatta kaçınılmaz görünebilir. Mistisizmin öyle veya böyle dinsel bir öğreti ve dolayısıyla da kendine mahsus bir bütünlüğe, tanımlanmış bir sisteme sahip olması burada ele aldığımız şekliyle *mistik* kavramının bu öğreti ve sistemlerin dışında özgürce kullanılmasını bir hayli zorlaştırırsa da bu kategorilerin ardındaki mistik doğanın dili ve şiiri de doğurup koynunda beslediğini, bu durumun da bir anlamda dil ve sanat mistisizmine karşılık gelebileceğini savunmak bir aşırılık olmayacaktır.

Buraya kadar dil ve şiiri birbirinden ayırmadan bir düşünce yolu açmaya çalıştık. Yinelemek yerinde olacaktır ki şiir, dilin doğasını görmemizi sağlayabilecek en güçlü araçtır. Dil kavramından bağımsız olarak bahsedebilmenin başka bir yolu bulunmadığı için şiirin araçsallığını vurgulamak durumunda kalıyoruz. Oysaki şiir dilin araçlarından herhangi bir araç sayılamayacak kadar özgün bir dil ögesidir. Yine Heidegger’in aynı derslerde dile getirdiği düşüncelerde aynı izleğin derinliğine işlendiği cümlelerle karşılaşmak şaşırtıcı gelmiyor artık: “Fakat mesele şimdiye kadar hiç konuşulmamış olan bir şeyi dile getirmek olduğunda, her şey dilin uygun kelimeyi verip vermemesine ya da uygun kelimeye sahip bulunup bulunmamasına bağlıdır. Şiirin karşılaştığı durum böyle bir durumdur. Gerçekten de, şair dille mârüz

kaldığı tecrübeyi dile getirmek –kendi tarzında, yani poetik olarak- zaruretiyle kaldığı bir noktaya ulaşabilir.” (Arslan, 2002: 31) Dikkat edilirse filozof “maruz kalınan bir tecrübe” den söz etmektedir. Hem “maruz kalma” ifadesi, hem de “tecrübe” sözcüğü şairin dille sarmaş dolaş halde bulunduğu, tipik olmayan zihinsel ve tinsel yaşantıları ortaya koyduğu gibi, betimlemenin niteliği dolayısıyla da ele avuca sığmayan bir rüya resmi bırakır önümüze. Dile getirilen bu şey bir rüya kadar mistik –gizemli, sezgisel ve ancak dilin müsaadesiyle düşünülebilir hale gelmiş-bir düşünce yumağıdır ve fakat artık göz önündedir. “Şiirin ve düşünmenin ikamet ettikleri yer adı altında, hakkında düşünmeye çalıştığımız şey, yalnızca kavramsal ilişkilerin envanterinden büyük ölçüde farklıdır. (...) Bu düşünme tipi, yeryüzünün yeryüzü olarak terki demektir. Hesaplama olarak o, mümkün en yüksek hızla ve saplantıyla kozmik uzayın istilasına yönelir. Bu düşünme tipinin bizatihi kendisi her şeyi hiçliğe fırlatabilecek bir güç patlamasıdır...” (Arslan, 2002: 37) Gözümüzün önünde bir resim beliriyorsa da bunun tek nedeni bu cümlelerde betimleme amacıyla kullanılan kelime ve ibarelerin somut karşılıklarının bulunmasıdır. Burada anlatılmak istenene uygun biçimde bu sözcüklerin belleğimizde oluşturduğu görsel malzemedeki uzaklaştıkça düşüncemizin ancak mistik-sezgisel bir yolculukla ilerleyebileceği bir evrede buluruz kendimizi. Nitekim Heidegger de kendi sözleriyle “her şeyi hiçliğe fırlatmak” dediği bir durumdan söz etmektedir. Her şeyin hiç olabileceğini söyleyebilmek öncelikle dilin yetkinliği, özelde ise sırf şiirin hissettirebileceği mistik bir bakışla mümkün olabilir.

Mistik öğretisi mensuplarının düzenli tekrarlanan ritüeller ve meditasyon teknikleriyle ulaştığı zihinsel deneyimlere şairlerin kestirmeden ulaşabilmesi mümkünmüş gibi görünüyor. Şair, dilin içinde yaşayan insandır biçiminde bir önermeden yola çıkarak dil içi yaşantıların diğer tinsel yaşantılardan ve maddi yaşantıdan daha engin deneyimler sunduğunu düşünebiliriz. Salt tabiat mistisizminden öteye geçmeyen *şaman*, birçok bakımdan şaire en çok benzeyen kimsedir. Bir farkla ki, şaman öyle veya böyle tabiat mistisizmiyle sarmaş dolaş iken şair tarih boyunca kentlerde, özellikle de kalabalık kentlerde ortaya çıkmıştır. Kentli bir şaman olarak şairin habitatu dilin sınırsız uzayıdır böylelikle. O da doğadan kopmuş, doğaya aykırı insan donanımıyla yaşayan diğer hemcinsleri gibi kendisine sığınmak olarak dili seçmiştir. Hemcinslerinin bu seçimi bilinçdışı iken şair dilin içinde yaşamayı seçmiş veya kabullenmiş, ortak yaşam alışkanlıklarını paylaştığı benzerlerinden çok ayrı bir bilinç durumuna geçmiştir.

“... ve şairler siyasete hizmet etmektense dine hizmet etmeyi tercih ederler. Çünkü dinin transandantal ve vahyi bakış açısı, hayal gücü yüksek zihne muazzam bir özgürleşme gibi gelir. Bacon’ın uzun zaman önce işaret ettiği gibi, eğer insanlar ateizm ve batıl inanç arasında melankoliden yana seçim yapmak zorunda bırakılmış olsalardı, bilimadamı ateizmi seçerken şair batıl inancı seçmek zorunda kalırdı, batıl inanç karşılığında, batıl inancın değerler karmaşası, şairin hayalgücüne hayali bir sonsuzluğun reddinden daha geniş olanaklar sunardı.” (Freye, 2015: 157)

Shelley “Şiir, bir arada bulunmayan var olamayan güçleri düzenleme ve sınırlandırma sanatıdır.” (Frye, 2015: 53) derken doğaüstü olana ne denli bir gönderme yapmıştır bilinmez. Fakat bir arada var olamayan güçler doğrudan soyut ve somutu, ussal ve tinsel olanı, tanık olunan ve inanılanı getirmektedir aklımıza. Bu durumda bu ayrımların göreceliği yanında yadsınamaz biçimde insan hayatındaki

belirleyici yerlerine bakılarak onların birbirinden farklı güçler olduğunu görebiliriz. Şiir, başından beri *mimesis* olarak maddi dünyanın ve hayatın yansınması sayılmışsa da diğer taklit türlerinden çok başka bir doğaya sahip oluşuyla gizemli yönünü hep korumuştur. Şiir, masal veya hikâyedeki gibi olmayan şeyleri sözcüklere dökken bir haz ve eğlence aracı olmakla yetinmemiş, insanlığın öyle veya böyle etkisi altında kaldığı “doğaüstü”nün hissiyatını da düşüncenin dünyasına indirme başarısını göstermiştir. Ve galiba asıl mesele, binlerce yıldır şiirin bunu nasıl yaptığının belli kural ve biçimler içinde tanımlanamıyor olmasıdır.

“Şiir hiçbir zaman tamamlanmayan bir şeydir. Çoğu zaman salt sözdür. Logos’un sınırlarından ayrılmayan bir söylen’in attığı düğümlerden oluşur şiir. Hiçbir vakit *Gordion Düğümü* olmamıştır. Oysa şiirin *düğüm noktası* dili bulandıran söz’de düğümlüdür: sırrını ele vermeyen biricik sır.” (Bozkurt, 2017: 125) Tamamlanmamışlık mıdır bu gerçekten? Yoksa, şiirin hiç eskimeyen yüzünden sıyrılıp sıyrılıp ayrılan yeni suretlerin bizde uyandırdığı “süregiden oluş” hali midir asıl gördüğümüz? Şair, düğümler atan bir insan değildir bu yüzden, sözü bir karara bağlamaya çalışsa da attığı söz düğümleri öylesine gevşektir ki, sesi ve sözü kolayca uçup gidebileceği bir kafesle sarmış gibidir. Şairin dille giriştiği bu ezeli oyun onu zaman zaman çıkmazlara düşürüp Ahmet Haşim’e “Arapların *Celcelütüyesi* gibi anlamsız sözler yazdırtmayı...” düşündürtse de, ne Ahmet Haşim ne de bir başka şair, zaman zaman başvurulmuş bir teknik ya da yeni bir keşif yolculuğuna çıkma denemeleri dışında, şiiri böyle bir anlamsızlık durumuna indirgemiş değildir. Şiir, şairin temasta bulunduğu gizemli dünyanın aynası olacak ölçüde sırlı biçim ve içeriklere hep yakın durmuştur, fakat kriptolojik bir şifre, çözülmez bir jargon da olmamıştır asla. Mistik kavrayış da nihayetinde evrenseldir ve insanlığın ortak dilini kullanmaktan başka çaresi yoktur. Şairin panteistik mahiyetteki benliği, hatta bencilliği, kendi içine gömülmüşlükten başka hangi nedenle ve nasıl çıkıp sese, çağrıya, diyaloga dönüşebilir ki.

Şiir bir mistik döngünün içinde mayalanıp durur kendi kendine. Kimse onu oradan çıkaramaz, her yeni okuma bu döngüye kendi varlığıyla katılır ve artık şiire ait olur. Bu müdavele bir sır veya büyü olamayacak kadar insanın tanıklığı altında vuku bulur. Fakat iş kavrayışın söze ve tanımlara dökülmesine geldiğinde ortada sırdan ve büyüden başka bir şey kalmaz. Hölderlin “Bu açıdan bütün dinler özü açısından şiirseldir.” (Hölderlin, 2012: 40) diyerek bu mistik öze gönderme yapıyor olmalıdır. Biz daha çok dinlerin ritüel ve somut yaşantı biçimleriyle karşı karşıya olduğumuz için arka planda kalan mistik öze yabancılaşırız. O şiirselliği de doğadaki tüm diğer şiirsel şeylerin keşfinde olduğu gibi, bize şairin anımsatması gerekmiştir. George Santayana, şiire nesnellikten hiç ayrılmadan daha içten bir bakışla, belki gölgede kalmış bazı ayrıntıları da görülebilir hale getirmek üzere ışık tutuyor:

“Sağduyunun yapaylığının ve yetersizliğinin farkına vardığımız zaman aklın bu plastik hatırası poetik anlamda gerçek bir hareket alanı açar. Hemen itiraf edelim ki bu hareket alanı genellikle ihmal edilmektedir. Şeylerin alışılmadık yakınlığına gerekli dikkatin gösterilmesi, düşüncenin bu şeyler üzerinde yoğunlaşması ve odaklanması çok defa kafa karışıklığından başka bir şey sağlamaz. Afallarız, dilimiz tutulur. Parlak bir ışıpta birçok şey olmasına karşın yine de hiçbir şey seçilemez. İmgelem göklerine çıkmak yerine, mistisizme gömülürüz.

Mistik bir ayrıştırma yapmak hiçbir sanat dalının işlevi değildir. Eğer herhangi bir sanat dalı böylesi bir işlevi yerine getirir gibi görünüyorsa tıpkı tapınak yapmak için ağaçların kesilip köklerinden sökülmeleri gibi, bu sanat dalına uygun bir malzeme hazırlanması sırasında böylesi bir sonuca muhtemelen sadece kazara ulaşılmıştır.” (Santayana,2014: 37)

“Din, hayatın kılavuzu olan şiiirdir. Şiir hakikate giden bir yol olarak bilimin yerini alır ya da ondan hemen sonra gelir. Şiir, tapınakları ve dogmaları olmayan, davranış kalıpları dayatmayan, akışına bırakılmış bir dindir. Şiir pratik bir yarar sağlamayan ve metafizik illüzyon yapmayan bir dindir.” (2014 s.59)

Mistik imgelemin dili şiiirdir. Şiirin dili kültür dillerinden kategorik bir tanımlama ile ayrılmaz. Bu dil bütün kültür dillerini yaratan özdür bir bakıma. Ne var ki, dil olgusunun nesnelleşerek bir toplumsal uzlaşıya kavuşma eğilimi söyleme ve yazma zemini mistik-şiiirsel duyuştan uzaklaştırır. Kültür dillerini şiiirsellikten uzaklaştıran bu gerçekliğe karşı şiiir her zaman için “yeni” olan kendi öznel diliyle yaşama katılır, hatta müdahale eder. Şiiire, şiiir diline “kendilik” niteliğini kazandıran öğelerin başında ise mistik algı, mistik duyuş gelir. Çünkü şiiir özneliğin, deneyimin, bireysel yaşantılamının biricik dili olarak kolektif belleğin daralttığı insan yaşamının sınırlarını yeni ufuklara taşımak için eldeki en önemli araçtır ve bu da imgelemin mistik yöneliş ve sıçramalarından başka bir şey değildir.

Sonuç

Orhan Okay, *Poetika Dersleri*'nde “Konumuz şiiir. Güzel sanatların bir dalı olarak edebiyatın da en karmaşık, en kaypak bahsi. Şiiirin, güzel şiiirin ne olduğu üzerinde biraz kafa yoranlar, çok defa şiiirin güzelliğini anlamış veya kabul etmişlerse de, neden güzel olduğunu izah etmekte güçlük çekmişlerdir. Denizde, avuçlarınızda yakalayacağınızı zannettiğiniz zaman çoktan parmaklarınız arasından sıyrılıp kurtulmuş bir balık gibidir şiiir. Oynak ve kaypak. Onun için şiiir hakkında söylemenin kestirme yolu “makale” yerine “deneme” olmalı. (...) Esasen şiiir üzerine yazanların hemen hepsi, ne kadar kategorik ve sistematik olmaya niyet etmiş olsalar, yine isteyerek veya istemeyerek, denemenin rahatlığına sığınmışlardır.” (2015: 13) şeklindeki yerinde tespitiyle şiiir üzerine yapılacak tüm belirlemelerin özneliğin sınırları içinde kalacağını göstermiştir. Bununla birlikte şiiirin ne olmadığını söyleyebilen metinlerin onu ifade etmeye daha çok yaklaştığı söylenebilir. Mistik şiiir ya da başlı başına “mistik algı”, bir çerçeve içine alınamayan şiiirin doğasına yakınlığı, hatta iç içeliği bağlamında ilki için söylenebilir olanın ikincisi için de geçerli sayılmasını kolaylaştırmıştır. Mistik şiiirin niteliğini kavramaya çalışırken kendiliğinden ortaya çıkan bakışın şiiirin ne olduğu sorusuna/sorununa da bir yanıt verebilecek biçimde madalyonun iki yüzü olma hususiyeti gösterdiği fark edilebiliyor. Elbette ki aralarında hem nicel hem nitel ayrımlar vardır, fakat paydaşı oldukları nitelikler çok daha fazladır. Yerine göre “mistik duyuş/algı”, yerine göre şiiir adını alan bu bilinç şeklinin aynı puslu kaynaktan çıkıp geldiğini gösteren birçok veri vardır elimizde. Salt gizem, belirsizlik, rüya halleri vb bakımlarından değil, dillendirilme biçimi olarak da şiiirin ve mistik kavrayışın somut dünyadaki tezahürleri ve tecellisi de bir dil ortaklığında birleştiklerini göstermektedir. Bunlardan daha kapsayıcı ve kuşatıcı olanı mistik kavrayıştır, şiiir bu mistik kavrayıştan doğar. Bir kültür dilinin tüm somut malzemesi mistik kavrayışın bellekte ve bilinç düzeyinde henüz bir embriyo niteliğindeki algı ve duyularını şiiirin ve

dolayısıyla şiirin kullanımına sunarak onların bedenlenmesini sağlar. Şiir ise somut olanın sınırlarını esnettiği, kırdığı, saydamlaştırdığı ölçüde geldiği kaynağa ait tinsel, psişik öğeleri dikkatlere sunma başarısını elde etmiş olur. Mistik şiir gibi bir kategoriye incelemeye çalışırken içine düşülebilecek bir açmazı bu bakışla aşmak olasıdır.

Kaynakça

Arslan, Hüsamettin (2002). *İnsan Bilimlerine Prolegomena-Dil, Gelenek ve Yorum (Derleme ve Tercüme)*, İstanbul: Paradigma Yayınları, s. 26-29-31-37

Belge, Murat (2018). *Şairaneden Şiirsele-Türkiye’de Modern Şiir*, İstanbul: İletişim yayınları

Blondel, Maurice (2008). *Mistisizm*, İstanbul: Dergah Yayınları, s. 69-87

Bozkurt, Ahmet (2017). *Şiir-Fragmanlar*, İstanbul: İnkılap Yayınları, s.125

Derrida, Jacques (2002). *Şiir Nedir*, Erzurum: Babil Yayınları, s. 19-22

Eagleton, Terry (2015). *Şiir Nasıl Okunur*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s.34-35-38-39-100

Frankl, Viktor E. (2009). *İnsanın Anlam Arayışı*, İstanbul: Okuyan Us Yayınları, s. 153

Frye, Northrop (2015). *Eleştirinin Anatomisi*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 53-157

Hölderlin, Friedrich (2012). *Şiir ve Tragedya Kuramı*, İstanbul: Notos Kitap Yay., s.40

Huizinga, Johan (2015). *Homo Ludens – Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir deneme*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 157-158

Karakoç, Sezai (2014). *Edebiyat Yazıları I –Medeniyetin Rüyası Rüyanın Medeniyeti Şiir-*, İstanbul: Diriliş Yayınları, s.24-25

Karaosmanoğlu, Yakup Kadri. (2015). *Gençlik ve Edebiyat Hatıraları*, İstanbul: İletişim Yay.,

Murdoch, Iris (2015). *Edebiyatta ve Felsefede Varoluşçular ve Mistikler*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 270

Okay, Orhan (2015). *Poetika Dersleri*, İstanbul: Dergah Yayınları, s.13

Santayana, George (2012). *Şiirin Öğeleri ve İşlevi*, İstanbul: Ve Yayınevi, s. 37-59

STANFORD   ENCYCLOPEDIA   of   PHILOSOPHY
<https://plato.stanford.edu/entries/mysticism/>